

Ομιλία σε Ημερίδα του ΕΛΙΑΜΕΠ με θέμα: «Ευρωπαϊκή Άμυνα: Ο ρόλος του NATO & και της ΕΕ»

«Ευρωπαϊκή Άμυνα: Αναζητώντας μια συμπληρωματική σχέση NATO και ΕΕ»

Αθήνα, 16.12.2013

Σε τρεις μέρες θα λάβει χώρα το πρώτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που, μετά από 10 χρόνια, θα είναι αφιερωμένο στην άμυνα. Το 2003 υιοθετήθηκε η Στρατηγική Ευρωπαϊκής Ασφάλειας, και το 2008 έγινε απλώς μια πρώτη αποτίμησή της. Έτσι, είναι πραγματικά η στιγμή, σε ένα διεθνές περιβάλλον που έχει αλλάξει ριζικά να δούμε πως θα προχωρήσει το εγχείρημα της ΚΠΑΑ.

Είχα την τιμή να είμαι η εισηγήτρια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις προοπτικές της ΚΠΑΑ ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 19ης και 20ης, επεξεργαζόμενη ουσιαστικά τη θέση με την οποία το Κοινοβούλιο τοποθετείται απέναντι στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο ζήτημα αυτό. Το Ε.Κ. διατύπωσε σειρά προτάσεων που, δυστυχώς, όλα δείχνουν ότι δε θα υιοθετηθούν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Θα ξεκινήσω με τρεις παρατηρήσεις:

Το πρώτο σημείο στο οποίο θα ήθελα να σταθώ είναι οι μεγάλες αλλαγές στο διεθνές σύστημα που ριζικά μεταβάλλουν τις ισορροπίες. Η στροφή των ΗΠΑ προς το Νότιο Ειρηνικό, η αυξανόμενη ισχύς των αναδυόμενων οικονομιών, η κούρσα των πυρηνικών στη Ν.Α. Ασία, η περιδίνηση στην οποία έχει περιέλθει η «αραβική άνοιξη» και φυσικά, η μεγάλη οικονομική κρίση που κλόνισε και συνεχίζει να κλονίζει την Ένωση, αλλάζουν τα δεδομένα. Παράλληλα, οι απειλές πια δεν προέρχονται, όπως παλιά, μόνο από κράτη αλλά στην πλειοψηφία τους από μη κρατικούς δρώντες: τρομοκρατία, πειρατεία, διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, κυβερνοπόλεμος, συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, οργανωμένο έγκλημα.

Σε αυτό το ρευστό περιβάλλον, η ΕΕ πρέπει να αποφασίσει αν θα μείνει μια μεγάλη αγορά ή θα αναλάβει το ρόλο που της αντιστοιχεί ως διεθνής παίκτης και πάροχος ασφάλειας στη γειτονιά της αλλά και ευρύτερα.

Το δεύτερο σημείο: η πολλαπλότητα των απειλών διευρύνει την έννοια της ασφάλειας: η ΕΕ καλείται να επιχειρεί στην ξηρά, τη θάλασσα, τον αέρα, το διάστημα και τον κυβερνοχώρο, την ίδια ώρα που γνωρίζει τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση από τη δημιουργία της. Πρέπει, λοιπόν, να πετύχει περισσότερα με λιγότερους πόρους. Ο τρόπος για αυτό είναι συνεργασία, συντονισμός και οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των εταίρων.

Το τρίτο μου σημείο είναι ότι σε αυτό το νέο πλαίσιο η σχέση ΕΕ- NATO είναι πιο κομβική από ποτέ για το μέλλον της ευρωπαϊκής άμυνας. Μερικοί θεωρούν ότι πρόκειται για μια περιττή συζήτηση, μια και τα 22 από τα 28 κράτη μέλη της Ένωσης είναι και μέλη του NATO. Μερικοί άλλοι, όπως οι συντηρητικοί Βρετανοί, αποδέχονται μόνο μια ΚΠΑΑ που δεν θα έχει στρατιωτικό χαρακτήρα αλλά μόνο στόχο την πρόληψη συγκρούσεων και την διαχείριση μετά την κρίση, σε έναν ιδιότυπο καταμερισμό εργασίας. Για το στρατιωτικό σκέλος, μόνο το NATO μπορεί, ισχυρίζονται.

Όμως, αν η ΕΕ επιθυμεί να είναι ένας αξιόπιστος διεθνής πρωταγωνιστής, είμαι πεπεισμένη ότι οφείλει να αναπτυχθεί ολόπλευρα. Η ευρωπαϊκή άμυνα είναι, εξάλλου, στοιχείο της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ας είμαστε σαφείς. Ο διατλαντικός δεσμός είναι κεντρικό στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφαλείας. Το ζητούμενο είναι μια συμπληρωματικότητα ΚΠΑΑ και ΝΑΤΟ που να οδηγεί σε μια ισχυρή, συνεκτική και αμοιβαία ενισχυόμενη συνεργασία. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία σε περιοχές όπου επιχειρούν παράλληλα και οι δύο οργανισμοί αλλά και στην ανάπτυξη των στρατιωτικών υποδομών ώστε να αναζητηθούν συνέργειες, συμπληρωματικότητα προσπαθειών και αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων.

Αυτό που σήμερα είναι το ευκαίριο είναι η διατήρηση της στρατηγικής αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων των δύο οργανισμών και η οικοδόμηση μιας γνήσιας σχέσης ισότητας, οργανισμού προς οργανισμό.

Κυρίες και κύριοι,

Τα τελευταία χρόνια, η στροφή του στρατηγικού προσανατολισμού των ΗΠΑ προς την ανατολική Ασία και το νότιο Ειρηνικό έστειλε ένα σαφές μήνυμα ότι η Ευρώπη πρέπει να αναλάβει την ευθύνη για την ασφάλειά της αλλά και την ασφάλεια της περιφέρειάς της.

Το ερώτημα είναι εδώ: τι σημαίνει Ευρώπη για τις ΗΠΑ; Μπορεί να σημαίνει τους ευρωπαίους συμμάχους στο ΝΑΤΟ, την ΚΠΑΑ, ή ακόμη μια *ad hoc* συμμαχία των ευρωπαϊκών κρατών. Πρέπει να αντιληφθούν ότι η Ουάσιγκτον δεν ενδιαφέρεται υπό ποιά σημαία επιχειρούμε, στο μέτρο και το βαθμό που το πρόβλημα αντιμετωπίζεται, χωρίς να απαιτείται σπατάλη πόρων και δυνάμεων.

Την εποχή της κρίσης, όπου η συνεργασία και ο συντονισμός είναι σημαντικότερα από ποτέ, η «*smart defense*» του ΝΑΤΟ ή το «*pooling and sharing*» της ΚΠΑΑ παρακινούν τα κράτη μέλη να ενώσουν τις δυνάμεις τους σε επίπεδο σχεδιασμού αλλά και υποδομών.

Όταν, λοιπόν, μιλάμε για την Ευρωπαϊκή Άμυνα, οφείλουμε να ορίσουμε αρχικά το επίπεδο των φιλοδοξιών μας. Μόνο τότε μπορούμε να αποφασίσουμε για τις στρατιωτικές δομές, να εντοπίσουμε τα προβλήματα και να θέσουμε στόχους.

Πως, λοιπόν, βλέπει η ίδια η ΕΕ το διεθνή της ρόλο; Αν πιστεύει ότι πρέπει να είναι και πάροχος ασφάλειας, σε ποιες περιοχές θα επιχειρεί; Να συγκρατήσουμε ότι όταν λέμε Ευρώπη δε σημαίνει αυτό είτε ΚΠΑΑ είτε ΝΑΤΟ.

Και τα δύο πρέπει να τα αντιμετωπίζουμε ως εργαλεία στην υπηρεσία της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης. Το να επιχειρούμε να ορίσουμε στενά τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα δύο είναι άνευ περιεχομένου μια και είναι τα ίδια και μόνο τα ίδια που θα λάβουν την απόφαση να δράσουν. Από τη στιγμή που δεν είναι οι ΗΠΑ που θα πάρουν την πρωτοβουλία να θέσουν τη στρατηγική απέναντι στους γείτονες, μόνο η ΕΕ μπορεί να το κάνει.

Σε ένα σύνθετο κόσμο, σαν αυτό που ζούμε, η ΕΕ οφείλει να έχει τις επιλογές της ανοιχτές σε ότι αφορά τους στόχους αλλά και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει. Αν η επιχείρηση περιλαμβάνει μεγάλης κλίμακας στρατιωτική επιχείρηση, όπως τη Λιβύη ή το Αφγανιστάν, τότε η δομή διοίκησης και ελέγχου του ΝΑΤΟ είναι απαραίτητη. Όμως, αν μιλάμε για την περίπτωση της Γεωργίας μετά την Ρωσογεωργιανή σύγκρουση, τότε η ΕΕ με την πολύ πετυχημένη EUMM (european union monitoring mission) είναι ο κατάλληλος φορέας δράσης. Η τέλος, αν η επιχείρηση ΑΤΑΛΑΝΤΑ ήταν υπό το ΝΑΤΟ, δεν θα μπορούσε να εξασφαλίσει τη στήριξη ανένταχτων χωρών όπως η Ινδία και η Κίνα.

Γενικά, το αν θα είναι το NATO ή η ΕΕ που θα επιχειρήσει θα αποφασιστεί ανάλογα με τις συγκεκριμένες ανάγκες.

Η ΕΕ διαθέτει πολλά περισσότερα μέσα και εργαλεία άσκησης πολιτικής από το NATO που είναι μόνο μια αμυντική συμμαχία. Διαθέτει το κύρος και τα χαρακτηριστικά της soft power και μια παγκόσμια λάμψη που της επιτρέπει να επιχειρεί εκεί που το NATO δεν είναι ευπρόσδεκτο.

Κύριες και Κύριοι,

Νομίζω ότι πρέπει να φύγουμε από τα στερεότυπα και να αναγνωρίζουμε ότι ΚΠΑΑ και NATO είναι οι δύο όψεις της ευρωπαϊκής άμυνας. Η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει το νομικό πλαίσιο συνεργασίας: όταν στο άρθρο 44 ορίζει ότι το Συμβούλιο μπορεί να αναθέσει σε μια ομάδα κρατών μελών που το επιθυμούν την πραγματοποίηση μιας αποστολής, αυτό αποτελεί έναν έξυπνο τρόπο να ξεπεραστούν οι πολιτικές δυσκολίες για το συντονισμό ΕΕ και NATO ή ακόμη ανάμεσα σε ad hoc συμμαχίες κρατών - μελών και την ΕΕ. Για παράδειγμα, όταν ένα κράτος - μέλος ξεκινά μια επιχείρηση χρησιμοποιώντας την επιτελική δομή του NATO, τότε με απόφασή του το Συμβούλιο μπορεί να τη θέσει υπό την αιγίδα της Ένωσης και να ξεπεραστούν οι δυσκολίες του Berlin plus.

Η Λιβύη θα μπορούσε να ήταν ένα τέτοιο παράδειγμα.

Όμως, για να απαντήσουμε στο ερώτημα των σχέσεων ΕΕ NATO πρέπει πρώτα να ξεκαθαρίσουμε τις προτεραιότητες της ΕΕ. Στο κείμενό της, ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Υπάτη Εκπρόσωπος, Λαίδη Άστον, μίλησε για πρώτη φορά για στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και την ανάγκη να δρα ως «πάροχος ασφάλειας» αυτόνομα, όπου αυτό χρειάζεται για να προστατέψει τα συμφέροντά της στην ευρύτερη γειτονία της που περιλαμβάνει το Κέρας της Αφρικής και τη Σάχελ. Αυτή λοιπόν, η στρατηγική αυτονομία είναι η πρώτη προτεραιότητα.

Δεύτερον, η θαλάσσια ασφάλεια. Το κείμενο για τη στρατηγική στον τομέα αυτό θα παρουσιαστεί εντός του 2014. Να σημειώσω ότι το 90% του εμπορίου της ΕΕ διεξάγεται δια των θαλασσιών οδών, ενώ η επιχείρηση ΑΤΑΛΑΝΤΑ για την καταπολέμηση της πειρατείας θεωρείται από τις πλέον πετυχημένες αποστολές της ένωσης.

Τρίτον, η συμβολή της ΕΕ στο σύστημα συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ.

Γνωρίζουμε όλοι ότι η βασική δυσκολία για το διάλογο ΕΕ-NATO ήταν και παραμένει η Τουρκία. Η αποτυχία του Berlin plus οφείλεται ακριβώς εκεί. Αυτό που χρειάζεται σήμερα για να προχωρήσουμε είναι ουσιαστικός επαναπροσδιορισμός των σχέσεων και εμπάθυσση. Γιατί η Ευρωπαϊκή Άμυνα είτε θα είναι ευρωπαϊκή είτε δε θα υπάρχει. Και για αυτό χρειάζεται αξιοπιστία και συνοχή.

"Αυτονομία λοιπόν με συνεργασία" είναι η χρυσή τομή για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε. Αυτή η νέα σχέση που θα βασίζεται στη συνεργασία, θα οδηγήσει στην κωδικοποίηση της έννοιας της ασφάλειας, στο συντονισμό των δράσεων και τη σταδιακή επίτευξη των κοινών στόχων στη βάση της διαλειτουργικότητας.

Σήμερα, η αμερικανική ηγεσία υποστηρίζει ανεπιφύλακτα την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας. Το μήνυμα που λαμβάνουμε είναι ότι η ΕΕ οφείλει να αναλάβει τα του οίκου της και τα της γειτονιάς της. Κατά βάση, επιθυμούν η ΕΕ να στηριχτεί στον εαυτό της με

τρόπο φυσικά που δε θα απειλεί την πρωτοκαθεδρία της Αμερικής στον κόσμο.

Το επόμενο διάστημα θα σφραγιστεί από δύο κρίσιμες συναντήσεις κορυφής για το μέλλον της ευρωπαϊκής άμυνας:

- Της 19-20 Δεκεμβρίου για την ΚΠΑΑ που θα καθορίσει τα επόμενα βήματα.
- Του φθινοπώρου του 2014 για το ΝΑΤΟ, όπου μετά την αποχώρηση από το Αφγανιστάν το ΝΑΤΟ οφείλει να βρει μια νέα αφήγηση για το μέλλον του.

Η μεγάλη οικονομική κρίση μας αναγκάζει να βρούμε νέους τρόπους συνεργασίας και στον τομέα της Άμυνας. Οι αμυντικοί προϋπολογισμοί των κρατών-μελών μειωθήκαν δραστικά και δεν προβλέπεται στο άμεσο μέλλον να επανέλθουν. Άρα μόνο όλοι μαζί μπορούμε, με όλα τα μέσα που διαθέτουμε, της ΕΕ ή του ΝΑΤΟ, να αντεπεξέλθουμε.

Και θα τελειώσω με μια σχετικά αιρετική θέση: γιατί να μην σκεφτούμε τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα, δομημένου και θεσμικά αναγνωρίσιμου μέσα στην Ατλαντική Συμμαχία; Οι καιροί αλλάζουν και πρέπει να ανταποκριθούμε στις νέες προκλήσεις.